

1η Ενότητα

Από τον ζόπο μου σ' όλη την Ελλάδα

Το υποκείμενο

Υποκείμενο ονομάζεται η λέξη που δηλώνει ποιος ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια ή βρίσκεται σε μια κατάσταση. Βρίσκεται πάντα σε πτώση **ονομαστική**.

Β1 Μορφές του υποκειμένου

Το υποκείμενο μπορεί να είναι ουσιαστικό ή οποιαδήποτε άλλη λέξη :

Ανώνυμια, ουσιαστικοποιημένο επίθετο, μετοχή, επίρρημα, φράση με άρθρο, δευτερεύουσα πρόταση με άρθρο ή χωρίς άρθρο.

Παραδείγματα

Ο Γιώργος κοιμάται. _____

Αυτός κοιμάται. _____

Ο ξένος έφτασε. _____

Οι εργαζόμενοι αποχωρούν. _____

Το πήχαινε έλα τον κούρασε. _____

Τα παρακάτω είναι περιτζά. _____

Το μέσα είναι επίρρημα. _____

Το ότι ήρθες με ευχαρίστησε. _____

Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις έχουν ως Υποκείμενο ολόκληρη δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση που εισάγεται με το **να** ή με το **ότι**.

Απρόσωπα ρήματα

Πρόκειται, συμφέρει, φαίνεται, αξίζει, πρέπει, λέγεται, ακούγεται, γίνονται, είναι καλό, είναι δυνατόν, είναι αλήθεια, επιβάλλεται, επιτρέπεται, απαγορεύεται, ταιριάζει, ενδέχεται, είναι κρίμα

Είναι αλήθεια ότι κουράστηκε πολύ με τα μαθήματα.

Αξίζει να περιμένεις για κάτι καλό.

Το υποκείμενο παραλείπεται

- Όταν εννοείται εύκολα από την κατάληξη του ρήματος (θα επιστρέψω το βράδυ - εγώ)
- Όταν εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα (Τι κάνει ο Νίκος; Είναι πολύ καλά - ο Νίκος)
- Όταν εννοείται εύκολα από την έννοια του ρήματος (Στο Δημοτικό μας δίδαξαν τα γλωσσικά φαινόμενα - οι δάσκαλοι)
- Όταν είναι μια γενική έννοια ή όταν μπορεί να εννοηθεί μόνο ένα υποκείμενο (Είναι 6 μμ - η ώρα)
- Όταν το ρήμα φανερώνει κάποιο φυσικό φαινόμενο (βρέχει - ο καιρός)

Το υποκείμενο **δεν** παραλείπεται

- Όταν θέλουμε να το παρουσιάσουμε με έμφαση ή να το ανιδιασσειλουμε από άλλο. (Η Μαρία και όχι η Άννα έσπασε το βάζο)
- Όταν για ένα ρήμα (χ' πρόσωπου) μπορούν να εννοηθούν πολλά υποκείμενα, οπότε χρειάζεται διευκρίνιση. (Έγραψαν βιβλία για το διάστημα - ποιοι; οι αστροναύτες; οι ποιητές; οι αστρονόμοι; άλλοι;

B2 Συμφωνία του υποκειμένου με το ρήμα

- Κανονικά το υποκείμενο συμφωνεί με το ρήμα στο πρόσωπο και στον αριθμό - Η Ευγενία παίζει **ει** στην αυλή.
- Όταν υπάρχουν περισσότερα υποκείμενα το ρήμα μπαίνει σε πληθυντικό αριθμό - Η Ευγενία και ο Γιάννης παίζουν **ουν** στην αυλή.
- Όταν υπάρχουν πολλά υποκείμενα σε διάφορα πρόσωπα (α', β', γ') το ρήμα μπαίνει στο επικρατέστερο πρόσωπο (το α' πρόσωπο είναι επικρατέστερο του β' και το β' επικρατέστερο του γ') - Εμείς και εσείς θα πάμε εκδρομή. Πότε θα έρθετε εσείς και οι άλλοι;

Η συμφωνία Υ-Ρ μπορεί να μην τηρείται στις παρακάτω περιπτώσεις

- Όταν το Υ είναι όνομα περιληπτικό - Μεγάλος **αριθμός** ανθρώπων περίμεναν να έρθει η σειρά τους.
- Όταν υπάρχουν περισσότερα από ένα υποκείμενα τα οποία μπορούν να θεωρηθούν ενιαίο σύνολο - Η **εξυπνάδα** και η **καλοσύνη** του εκτιμήθηκε από όλους.
- Αν το ρήμα προηγείται και ακολουθούν τα υποκείμενα τότε το ρήμα μπορεί να εκφέρεται σε ενικό και να συμφωνεί με το

πρόσωπο του πλησιέστερου υποκειμένου - Μπες εσύ και το παιδί στο αυτοκίνητο.

Γ. Αχώριστα μόρια

Μπορούμε να παράχουμε λέξεις αν συνδυάσουμε ένα αχώριστο μόριο (στην αρχή της νέας λέξης - πρόσημα) με μια λέξη: ξεερυπώνω, αναγνωρίζω, υποβάλλω

Αχώριστα μόρια ονομάζονται οι λέξεις που είναι φορείς σημασίας αλλά δεν τις συναντούμε σχεδόν ποτέ μόνες τους στο λόγο αλλά ως άσυνθετικό σε σύνθετες λέξεις.

Τα διακρίνουμε σε λαϊκά και λόγια (αρχαίες προθέσεις και άκλιτες λέξεις)

Η σημασία των κυριότερων αχώριστων μορίων

Α- (ανά- ή αν-): στερητικό

Αεί- : πάντα

Αρχι- : πρώτος, ανώτερος

Αμφί- : και από τα 2 μέρη

Διά- : ανάμεσα, παντού

Διχό- : μοιρασμένος σε 2

Δυσ- : δύσκολα, άσχημα

Εισ- : κίνηση μέσα

Εκ-/εξ- : έξω, αλλαγή, πολύ

Εν- : μέσα

Ενδο- : στο εσωτερικό

Επι- : πάνω σε

Ευ- : καλός, εύκολος

Ημι- : μισό

Ομο- : μαζί

Παν- : πάρα πολύ, τελείως

Περί- : γύρω από

Προ- : πριν από, από πριν

Συν- : μαζί με

Τηλε- : από μακριά

Υπέρ- : πάνω από

Υπό- : κάτω από, κρυφά, λίγος

Ξε- : 1) την αντίθετη ενέργεια από αυτή που εκφράζει η πρωτότυπη λέξη (ξεδιψώ, ξεβολεύω) 2) το τέλος της κατάστασης ή της ενέργειας που εκφράζει ή συνεπάγεται η πρωτότυπη λέξη (ξεμουδιάζω) 3) σε ρήμα παράγωγο από ουσιαστικό που δηλώνει χρόνο, χρονική περίοδο (ξεκαλοκαιριάζω, ξευυχάω) 4) την αφαίρεση του αντικείμενου που υποδηλώνεται με την πρωτότυπη λέξη (ξεφλουδίζω) 5) τελείως, πολύ, εντελώς - επιτακτική

λειτουργία (ξεκουφαίνω, ξεῤρελαίνω) 6) ἔξω, προς ῥα ἔξω
(ξεσπιτώνω, ξεχειλίζω) 7) σιγά σιγά, λίγο λίγο, κρυφά - υποκοριστική
λειτουργία (ξεηλιστρῶ) 8) σε σῦερεότυπες φράσεις και εκφράσεις
που εκφράζουν ἔντονη ανῥίρρηση, απόρριψη, αδιαφορία σε ὅσα λέει
ο συνομιλητής μας (εῖπα ξεῖπα, δεν ἔχει μα και ξεμά)

